

УДК 37.091.2

ДИТИНОЦЕНТРИЗМ – СТРИЖНЕВИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

М. В. Набок

Основним змістом дослідження є обґрунтування необхідності якомога більше наблизити навчання і виховання кожної дитини до її сутності, конкретних здібностей, майбутньої життєвої траєкторії. З огляду на це основна ідея дослідження полягає в тому, що розвиток загальної середньої освіти України відбувається у напрямі врахування природних основ дитячого розвитку. З'ясовано, що в основі діяльності сучасної школи має бути принцип дитиноцентризму – забезпечення процесу навчання і виховання кожної дитини на основі розвитку її природних здібностей.

Ключові слова: дитиноцентризм, розвиток, загальна середня освіта, особистість, гуманізм, здібності.

Постановка проблеми. Дитиноцентризм у дискурсі гуманітарних досліджень минулого і сучасності залишається в усьому світі однією з найбільш актуальних педагогічних проблем. Його актуальність зумовлена тим, що дослідження дитини, як центральної постаті у всіх процесах, пов'язаних з її вихованням, навчанням та розвитком, стосуються, насамперед, раннього періоду життя людини – дитинства. З огляду на те, що розвиток людства наразі набув глобального характеру, що робить конкурентоспроможною лише людину, здатну жити і діяти в такому просторі, стає надто важливим по-новому визначити мету та зміст освіти. Адаптивна змінюваність, динамізм змін, істотне розширення комунікацій в інформаційному суспільстві зумовлюють потребу вироблення в дитини умінь, навичок і бажання навчатися впродовж життя, щоб завжди бути конкурентоспроможною, а також навчитися тому, що стане основою, методологією життя та діяльності людини загалом. Це зумовлює потребу зміни в освіті самого способу включення особистості в навчальний процес. Крім того, це вимагає зміни системи цінностей. Йдеться, зокрема, про формування в дітей бажання бути успішними в житті, що має стати важливим стимулом до максимальної самореалізації. Це потрібно не так освіті, як суспільству,

адже суспільна злагода досягається завдяки поєднанню індивідуальних устремлінь та загальносуспільних цілей. Таке поєднання можливе за умови досягнення нового якісного рівня свободи всіх учасників освітнього процесу і є запорукою впровадження нової моделі освітнього процесу в школі, моделі особистісно-орієнтованої, моделі гуманістичної, зорієнтованої на створення необхідних умов задля самореалізації особистості учня. З огляду на це **метою статті** є обґрунтування необхідності впровадження принципу дитиноцентризму у загальній середній освіті України як стрижневого вектора її розвитку на початку ХХІ століття. **Основні завдання** дослідження полягають у обґрунтуванні необхідності впровадження особистісно-зорієнтованої моделі навчально-виховного процесу у загальній середній освіті як одного з чинників розвитку та якісного прориву в національній системі освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дитиноцентричні ідеї у педагогічній творчості багатьох вчених різних історичних періодів еволюціонували від досліджень дитини як «малого дорослого» до виникнення у ХІХ ст. цілого напрямку у педагогіці. Дитиноцентризм увійшов в історію виховання як педагогічна течія або особливий підхід до виховання дитини. Першим з педагогів-дослідників ще у ХVІІ ст. найбільш повно здійснив фундаментальне теоретичне осмислення дитиноцентризму мислитель і засновник нової прогресивної педагогічної системи Я. А. Коменський. Сутність його підходу до навчання і виховання дитини базується на твердженні: оскільки людина є частиною природи, то розвивається вона за спільними з природою законами, а, значить, і навчально-виховний процес повинен будуватися у відповідності з цими законами. Обґрунтування таким чином принципу природовідповідності у вихованні дитини дало можливість Я. А. Коменському точно окреслити роль вчителя у школі, яким нерідко наразі нехтують. Зокрема, збудження інтересу до навчання – найперше завдання вчителя. Однак для цього він повинен знати особливості кожної дитини та враховувати їх при формуванні інтересу і уваги до навчання, сама школа повинна бути місцем, куди дитині хочеться приходити. З огляду на це найбільшого значення в навчанні потрібно надавати доцільним і раціональним методам навчання, які повинні узгоджуватися з природою дитини [6].

Глибокі гуманістичні переконання великого педагога К. Д. Ушинського, винесені з власного досвіду виховання, не втрачають своєї актуальності і в наш час. Зокрема, він відстоював доцільність

організації початкового навчання і виховання в родинному колі до виповнення дітям восьми років, адже ранній початок шкільного періоду шкодить здоров'ю дітей та їхньому природному розвитку, підриваючи, таким чином, основи майбутніх навчальних успіхів [14].

У дослідженнях із проблем дитинства, які мали місце в суспільних та гуманітарних науках у другій половині XX ст., особливо виразно виділяються ідеї В. О. Сухомлинського, І. А. Зязюна, І. Д. Беха. Їх дослідницька спадщина відкрила перспективи для фундаментального теоретичного осмислення дитиноцентризму на засадах гуманізму та реалізації його засадничих ідей у контексті розвитку вітчизняної педагогіки [4; 1].

Відомий в Україні і за її межами вчений О. А. Захаренко є одним із небагатьох вітчизняних педагогів, спадщина яких містить теоретичний і доведений у повсякденній діяльності школи практичний результат гуманізації навчально-виховного процесу. Мета його виховної системи була націлена на розвиток особистості школяра шляхом створення умов для особистісного розвитку кожної дитини, для розширення її можливостей реалізувати себе в соціумі зі збереженням власної унікальності. Справжній гуманізм його підходу до дитини реалізовувався, насамперед, у вияві постійної поваги до неї [3].

Один із засновників філософії людиноцентризму, як наукової теорії гуманістично орієнтованої політики і практики державотворення, В. Г. Кремень розглядає дитиноцентризм як гуманістично орієнтований підхід до формування нової людини [9; 10]. Загалом переважна більшість сучасних педагогів-дослідників розглядають дитиноцентризм у контексті гуманізації навчально-виховного процесу та тлумачать його як соціально-педагогічну модель освіти, системоутворювальною метою якої є створення умов для розвитку її природних задатків і здібностей. Однак попри певну зацікавленість проблематикою дитиноцентризму, його дослідження все ж є більше фрагментарними.

Розвиток ідей дитиноцентризму в педагогічній теорії та практиці у другій половині XIX ст. та першій половині XX ст. став предметом глибокого дослідження О. В. Квас. В результаті досліджено генезу ідей дитиноцентризму в теорії та практиці виховання, визначено теоретико-методологічні засади дитиноцентризму як своєрідного педагогічного напрямку другої половини XIX – першої половини XX ст., на логіко-гносеологічному рівні виокремлено й проаналізовано зміст таких понять, як «дитина», «дитинство», «дитиноцентризм», «педагогіка дитиноцентризму», «педоцентризм», висвітлено закономірності їхньої

еволюції в процесі історичного розвитку та відображення у педагогічній науці і практиці, виявлено характерні особливості сутності, змісту, реалізації ідей дитиноцентризму в навчально-виховному процесі української та зарубіжної педагогіки у другій половині XIX – першій половині XX ст., встановлено тенденції сучасного комплексного підходу до проблеми дитинства та їх відображення в педагогічній теорії і практиці XXI ст. [5].

Виклад основного матеріалу. Насамперед зауважимо, що будь-яку авторитарну педагогічну систему відрізняє те, як вона описує причину своїх проблем. Найчастіше дискусія зводиться до того, що всі негаразди породжені не невдачними чи неправильними управлінськими рішеннями самої системи, а чимось іншим. Ця позиція зручна і легка – відразу зрозумілий масштаб проблем, що звалилися на нинішніх управлінців. Так, на думку нинішніх керівників галузевого міністерства, проблеми сучасної загальноосвітньої середньої школи полягають у застарілих знаннях, обсяг яких істотно збільшився у останні роки, спосіб навчання в сучасній українській школі не мотивує дітей до навчання, матеріал підручників надто теоретизований, переобтяжений другорядним фактологічним матеріалом, учні спроможні лише відтворювати фрагменти несистематизованих знань, однак часто не вміють застосовувати їх для вирішення життєвих проблем [2]. Ці чинники відносяться більше до зовнішніх, а їхній вплив на освітній процес здійснюється через управлінську вертикаль, яка в будь-якій системі намагається переробити під себе середовище. Однак проблеми будь-якої системи народжені не тільки і не стільки причинами зовнішніми. Тому проблеми навчання і виховання сучасних дітей найбільше залежать від конкретного вчителя в конкретній школі та від умов у конкретній сім'ї. Адже будь-який вчитель не залежить від освітніх стандартів, від програм, законів, доктрин і не вписаний в управлінську вертикаль, яка і реалізує освітню політику. Загалом вчитель до недосконалих підручників, перевантажених програм, застарілої бази навчально-виховного процесу, класно-урочної системи тощо має опосередковане відношення. Він залежить тільки від того, наскільки добре робить свою справу. Він занурений в низову реальність навчально-виховного процесу та соціального побуту сімей вихованців. Він бачить тих, кого навчає і виховує і знає саме їх проблеми. Однак, якщо вчитель вільний у виборі програм, підручників, методів навчання, має достойну оплату праці, тобто мало залежить від управлінської вертикалі, в якійсь момент він починає усвідомлювати свою

важливість та помічає всі вади системи управління, вимагає свобод і відповідальності, прозорості та зрозумілості і стає небезпечним для неї. Єдиний спосіб для держави боротися з такою загрозою - це вписати всіх в управлінську систему, яка кожному чітко окреслює межі дозволеного. Будь-яка самостійність карається вилученням з системи. Такою є авторитарна педагогіка, переважну більшість ознак якої сьогодні можна побачити в загальній середній освіті України. Яким же є вирішення цих проблем? Як замінити «єдність уніфікованих» на «безліч несхожих»?

Слід зазначити, що з початком проведення освітніх реформ всі державні програми, доктрини, стратегії, закони, концепції містили положення, які переорієнтовували спрямованість процесів навчання на розвиток особистості і відповідно до цього вносили зміни в забезпеченні і принципах побудови навчально-виховного процесу. Так Національною доктриною розвитку освіти передбачалося забезпечення створення «умов для розвитку, самоствердження та самореалізації особистості протягом життя» [12]. А одним із пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку освіти визначено особистісну орієнтацію освіти. Більше того, держава взяла на себе зобов'язання «забезпечувати виховання особистості, яка підготовлена до життя і праці у світі, що змінюється та формування у дітей та молоді сучасного світогляду, розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості» [12]. У підсумку «реалізація Національної доктрини забезпечить перехід до нового типу гуманістично-інноваційної освіти, що сприятиме істотному зростанню інтелектуального, культурного, духовно-морального потенціалу особистості та суспільства... Зростуть самостійність і самодостатність особистості, її творча активність, що зміцнить демократичні основи громадянського суспільства і прискорить його розвиток» [12].

Метою Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки визначено «забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними задатками, здібностями, потребами на основі навчання упродовж життя» [13]. Серед проблем розвитку освіти названо недостатню переорієнтованість на особистість дитини, на формування у дітей і молоді життєво важливих компетентностей, активної їх соціалізації. Одним з основних завдань Національної стратегії розвитку освіти у загальній середній освіті визначено «перебудову та оновлення змісту, форм і методів організації навчально-виховного процесу на засадах дитиноцентризму, особистісної

орієнтації, компетентнісного підходу» [13]. Це означає «переорієнтацію пріоритетів освіти з держави на особистість, на послідовну демократизацію і гуманізацію навчально-виховного процесу, педагогічної ідеології загалом, тобто на європейські гуманістичні цінності й виміри» [13].

Мета Концептуальних засад реформування середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року полягає у забезпеченні проведення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти, одним із напрямів якого є запровадження принципу дитиноцентризму – орієнтації на потреби учня в освітньому процесі [11].

Не зважаючи на те, що з проголошенням незалежності запровадження особистісно-зорієнтованого навчання задекларовано у всіх програмних документах з реформування і розвитку освіти, справжній стан реформи освіти наразі призводить до вихолощення гуманних її основ. Так, чи є проявом дитиноцентризму та любові до дитини невідповідність підручників, перевантажені програми, невідповідність цих програм віковим особливостям учнів? Чи можна наразі реалізувати норми прийнятого Закону України «Про вищу освіту», реформаторського за своєю сутністю, якщо нереформованою продовжує залишатися загальна середня освіта? Чи можна застосувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології, загалом інноваційні педагогічні технології в школі за невідповідності ресурсного забезпечення школи? Наявність значної кількості схожих запитань свідчить про те, що реформування національної освіти має багато вад, головною з яких є несистемність реформ.

Більше того, діючі в структурі Національної академії педагогічних наук України потужний Інститут педагогіки, Інститут обдарованої дитини недостатньо впливають на запровадження особистісно-орієнтованої моделі навчально-виховного процесу, хоч результати їх наукових пошуків могли б переконливо аргументувати необхідність його запровадження, в тому числі і шляхом розробки і подальшого прийняття організаційно-правових актів відповідними органами державного управління. Адже ст. 29 прийнятої у 1989 році та ратифікованої у 1991 році Верховною Радою України Конвенції про права дитини вказує на однаковість держав – учасниць в тому, що освіта дитини має бути спрямована, насамперед, на розвиток особистості, талантів і розумових та фізичних здібностей дитини у повному обсязі [7]. Тобто правове підґрунтя для впровадження

особистісно-орієнтованої моделі навчально-виховного процесу є. Натомість в Концепції інноваційного розвитку загальноосвітніх навчальних закладів, розробленій співробітниками лабораторії педагогічних інновацій Інституту педагогіки у 2012 році, хоч і йдеться про забезпечення якісних змін освітнього процесу, що сприятиме формуванню особистості учня, здатного до подальшої життєвої самореалізації, однак організаційно-педагогічні засади розробленої рівневої моделі інноваційного розвитку не передбачають впровадження особистісно-зорієнтованого навчання [8]. Тому стверджувати, що в Україні утвердилася модель освіти, в основі якої лежить принцип дитиноцентризму – гуманного ставлення до дитини, передчасно. Водночас, унікальність людини, її потенційна талановитість є визначальними положеннями низки національних освітніх моделей, насамперед західноєвропейських. Взаємодія і діалог становлять їх основні принципи. А педагогічні теорії ґрунтуються на застосуванні в освітньо-виховному процесі ідеї індивідуалізації розвитку.

Водночас, оскільки головним напрямом реформування освіти проголошено орієнтацію на потреби учня та запровадження особистісно-орієнтованої моделі навчально-виховного процесу, призначення якої – розширення можливостей усвідомленого вибору кожною дитиною життєвого шляху, її саморозвиток, а в майбутньому самореалізація, то пріоритетними в оцінці ефективності виховання й навчання мають стати гуманітарні критерії, насамперед, критерії благополуччя й розвитку дитини як особистості. З огляду на це головною метою української освіти у нинішній соціокультурній ситуації є розвиток дитини як ціннісна основа і принцип її існування, оскільки розвиток дитини приводить до економічного зростання держави та забезпечує підвищення рівня життя громадян. А це означає, насамперед, персоналізацію освітнього процесу на основі принципу «дитиноцентризму», свободу вибору власної освітньої траєкторії кожним з учнів, врахування цінностей та інтересів дитини з метою формування в неї основ життєвої компетентності.

Дитиноцентризм у сучасній освіті розглядається як один з чинників розвитку та якісного прориву в національній системі освіти. Його впровадження зумовлене, насамперед, тим, що сучасні умови розвитку суспільства на початку третього тисячоліття з його новою філософією спілкування, новими перспективами і ризиками, вимагають від школи новітніх підходів до проблеми формування активної, діяльної, успішної особистості, в якій поєднується високий

інтелектуальний рівень, розвинуті фізичні та моральні якості, активна громадянська позиція, здатність до результативної фахової діяльності. З огляду саме на це Міністерством освіти і науки України рішенням колегії від 27.10.2016 р. було ухвалено Концептуальні засади реформування середньої освіти, реалізація яких «зупинить негативні тенденції, перетворить українську школу на важіль соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку і конкурентоспроможності України» [11].

Аналізуючи стан розвитку загальної середньої освіти незалежної України, вітчизняні дослідники констатують, що наразі розходження між старою моделлю всебічного і гармонійного розвитку учня і новою особистісно-орієнтованою моделлю навчально-виховного процесу якщо й існують, то не настільки істотні, щоб можна було говорити про нову якість останньої. Обидві моделі зумовлені соціальним запитом свого часу та складаються здебільшого з одних і тих самих структурних компонентів. Навчання в сучасній загальноосвітній середній школі здійснюється переважно педагогами, вихованими в умовах десятиліть панування тоталітаризму, що породжувало певну ментальність, звички і стереотипи мислення та поведінки. Чимало науковців не без підстав вважають, що для впровадження нової особистісно-зорієнтованої моделі навчально-виховного процесу знадобляться роки і десятиліття. До того ж історичний досвід свідчить, що успіш реформування освіти істотно залежить від послідовних дій національних наукових кіл та галузевого міністерства, які, в умовах державотворчого процесу, хоч і генерують зміни та намагаються організувати перетворення, однак не гарантують незворотності поступального розвитку.

Зауважимо, що впровадженню особистісно-зорієнтованої моделі навчально-виховного процесу передують певні суспільно-політичні обставини, що спонукають освітянську спільноту та керівництво галузі до розроблення та наукового обґрунтування її впровадження. Найбільш характерними є такі:

– за часи незалежності так і не вдалося створити умови для реального впровадження особистісно-зорієнтованої моделі навчально-виховного процесу, хоч на державному рівні були закріплені норми і принципи, здатні забезпечити перебудову та оновлення змісту, форм і методів організації освітнього процесу для орієнтації на потреби учня. Тут свою роль зіграла як пасивність українського населення, так і результат недовіри до влади, апатії, розчарування у політиці загалом,

відчуття, що все і так буде вирішено у «потрібному напрямі» без участі та втручання в ці процеси громадян;

– здійснення освітніх реформ співпало з одночасними рішучими економічними і політичними перетвореннями без поступового, поетапного процесу демократизації суспільного життя шляхом чесної та рівноправної боротьби політичних сил та еліт за владу. В результаті істотно ускладнилися взаємовідносини представницьких органів влади та виконавчої влади в поєднанні з намаганням зміцнення президентської вертикалі. Це спонукало надто часте внесення змін до законодавства, що їх врегулює проведення освітніх реформ, і, як наслідок, постійна нестабільність і непослідовність;

– труднощі проведення освітніх реформ зумовлені довготривалим періодом бездержавності, специфічністю політичної культури представників галузевого міністерства, песимізмом соціальних очікувань, низьким рівнем довіри до владних структур з боку громадян, розчарування результатами реформ та політикою загалом;

– незважаючи на запровадження економічних реформ, в Україні й досі відсутній вільний ринок, в тому числі освітніх послуг, які б забезпечили конкуренцію та можливість вибору, натомість відбувається зрощування владних структур із бізнесом, маємо фінансово слабку освітню систему, економічно залежну від держави;

– незважаючи на задекларовані прагнення запровадити європейський досвід дієвого та впливового громадянського суспільства, формування його в Україні перебуває на початковій стадії. Справді незалежні громадські організації та засоби масової інформації в регіонах більше залежні від влади і не захищені від державного втручання і контролю;

– відсутні прозорі й ефективні методи та процедури добору керівників регіональних та галузевих органів управління освітою. І, хоч формально на ці посади оголошується конкурс, звичайним явищем є відбір зручних кандидатів на ці посади за домовленістю між групами впливу. Навіть призначення на посади керівників загальноосвітніх навчальних закладів не відбувається прозоро. У результаті суспільство отримало покоління управлінців, якому притаманний авторитаризм, відсутність толерантного ставлення і довіри до опонентів, невміння дотримуватися єдиного для всіх закону та прийнятих у суспільстві моральних норм, відсутність стратегічного мислення, мудрості, професіоналізму.

Однак, попри всі проблеми і негаразди, в суспільстві все більше утверджується розуміння того, що, насамперед, освіті потрібно відмовитись від однобічної орієнтації лише на соціальне замовлення та сконцентруватися на особистісних потребах людини, її ціннісних вимірах щодо пізнання природи, світу і самого себе, наданні можливості кожному досягти бажаного власними зусиллями. У підсумку це означатиме перемогу гуманістично орієнтованого підходу до формування нової людини. Тому так важливо переорієнтувати педагогів до формування у вихованців основних цінностей сучасної демократії. Йдеться, насамперед, про свободу як найвищу соціальну цінність, без якої демократія неможлива, та здоров'я, гідність і чесноти кожного громадянина, зокрема справедливість, свободолюбність, гідність. Необхідність формування цих якостей особливо актуалізовано Революцією гідності. З огляду на це проблема формування особистості набуває не тільки теоретичного, а й практичного, державного значення. Адже гуманістично орієнтований підхід до формування нової людини складає основу гуманістично орієнтованої політики і сучасної практики цивілізованого, демократичного державотворення. У філософському розумінні це і є людиноцентризм. Його важливість для державотворення зумовлена тим, що саме нова людина стає метою суспільного поступу, відповідно до якої вибудовується його стратегія. Як справедливо зазначає В. Г. Кремень, в основі людиноцентризму знаходиться духовність – це той життєво необхідний інгредієнт для гідності і самодостатності людини, без якого неможливо створити сучасну розвинену українську державу. Оскільки носієм духовності є людина, то змістом національної ідеї є філософія людиноцентризму [10].

З огляду на це людина стає серцевиною, носієм демократичних цінностей і творцем поступу, реформ, темп і глибина яких залежить від змін самої людини та загалом суспільства. В цій ситуації слід розраховувати не на зміни самої людини, а швидше на прихід в активне суспільне життя нового молодого покоління небайдужих, компетентних, відповідальних і, головне, вільних людей. Їх формування наразі істотно залежить від освіти. В цьому і полягає соціальне замовлення та відповідальна місія освіти, всіх педагогічних та науково-педагогічних працівників – перейнятися необхідністю внести рішучі зміни у навчально-виховний процес на основі нової мети і завдань з формування молодого покоління.

Відповідальність сучасної школи за втілення особистісно-зорієнтованого навчання криється в тому, що внесення необхідних змін в навчально-виховний процес зможе забезпечити лише вчитель. Вчитель, який розуміє, що природне в дитині є самодіяльним і спонукаючим до дій чинником, тому саме він покликаний забезпечити узгоджену дію природних законів і законів педагогічних. А, оскільки сучасна дитина поставлена в такі умови, коли для успіху і отримання задоволення вона змушена бути більш інформованою, розвиненішою, «крутішою», то це і стає тим стимулом, що спонукає до самовдосконалення і саморозвитку.

Крім того, сучасний освітній простір все більше глобалізується, утворюється єдина система знань, все ширше застосовується англійська мова, поширюється сфера застосування інформаційних технологій, діяльність освітніх інституцій набуває інтернаціонального та інноваційного характеру.

Більше того, дитиноцентризм є серцевинною ідеєю змін в освіті загалом, а не лише в середній загальній. Ідея дитиноцентризму має бути головною в освітніх реформах та модернізаціях всіх складників загальнонаціональної системи освіти. Адже виокремлення в кожній дитині її сутності та особливостей створює можливості для максимального наближення навчання й виховання цієї дитини до її конкретних здібностей. Загалом це і є те, що може і повинна робити школа – допомогти дитині пізнати себе, розвинути її на основі її природних задатків. Сформована таким чином особистість у дорослому віці матиме більше можливостей для успішної самореалізації, а, оскільки поруч так діятимуть мільйони людей, це забезпечить динамічний розвиток суспільства на основі гуманізму і демократії. Врешті-решт, це і стане оцінкою ефективності освітніх реформ.

Зауважимо, що застосування особистісно-зорієнтованого підходу важливо на всіх етапах освітньої діяльності – від дошкільного виховання до університету. Для цього потрібно змінити взаємовідносини вчителя й учня. Вчитель в школі, а ще більше викладач в університеті не повинен диктувати учню чи студенту як однозначно визначити його розвиток і пізнання, а має допомогти кожній дитині сконструювати і реалізувати свою індивідуальну освітню траєкторію. Однак для цього він має володіти необхідними знаннями не лише з педагогіки, а і психології для того, щоб відстежувати зміни в розвитку кожного школяра, студента. Це складне завдання, а тому і організація роботи за на засадах дитиноцентризму містить низку

труднощів, зумовлених, насамперед, неготовністю багатьох педагогічних та науково-педагогічних працівників до такої роботи. Однак це саме той шлях формування людиноцентристського, гуманного, демократичного та цивілізованого сучасного суспільства. В широкому розумінні в цьому і полягає завдання національної освіти.

Таким чином, роль дитиноцентризму як стрижневого вектора розвитку загальної середньої освіти наразі істотно зросла, адже формування особистості по суті визначає подальший розвиток освіти і загалом всього суспільства. Тому наразі дитиноцентризм є своєрідним орієнтиром та критерієм успішності реформування загальної середньої освіти сучасної України.

Висновки. Важливість дослідження полягає в тому, що його теоретична частина допоможе осмисленню ідей, концепцій дитиноцентризму у працях дослідників минулого і сучасності, без яких неможливе розуміння його сутності як важливої складової формування і становлення підростаючого покоління. А творче використання педагогічного досвіду минулих років у сучасних соціокультурних умовах, здобутих в процесі дослідження даних, їх узагальнення і систематизація допоможуть позитивно вплинути на розвиток педагогічної теорії та практики в умовах реформування загальної середньої освіти в Україні. Наразі потрібно усвідомити те, що за всі роки незалежності держава швидше намагалася позбутися важкого вантажу радянського минулого. А тому динамічності розвитку фактично не було, були лише деякі спроби модернізації окремих підсистем. Специфікою педагогічного вивчення феномену дитиноцентризму є визначення його закономірностей у певних соціокультурних умовах, що реалізуються в освітньому процесі, у зв'язку з чим постає питання їх спрямованості на особистісне зростання учня як спільне завдання педагога і системи загальної середньої освіти. Тому успішний розвиток загальної середньої освіти на засадах дитиноцентризму, як головної ланки національної системи освіти, буде чи не найголовнішим свідченням того, що наша освіта вже пережила кризу свого становлення і виходить на шлях динамічного реформування.

Література

1. Бех І. Особистісно-орієнтований підхід у вихованні / І. Бех // Професійна освіта: педагогіка і психологія: Українсько-польський щорічник. – Ченстохова – К., 2000. – С. 331–350.

2. Доповідна записка Кабінетові Міністрів щодо політичної пропозиції Міністерство освіти і науки України 18 жовтня 2016 року <http://mon.gov.ua/citizens/zv'yazki-z-gromadskisty/konsultacziyi-z-gromadskisty/gromadske-obgovorennya-2016.html>
3. Захаренко О. А. Поспішаймо робити добро : Роздуми педагога-академіка про долю освіти і дитини, вчителя і родини, краю і Батьківщини / О. А. Захаренко. – Черкаси, 1997. – 28 с.
4. Зязюн І. А. Гуманістична стратегія теорії і практики навчального процесу / І. А. Зязюн // Рідна школа. – 2000. – № 8. – С. 8-13.
5. Квас О. Дитиноцентризм у науках про виховання: історичний аспект: монографія / Олена Валеріївна Квас. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2011. – 300 с.
6. Коменский Я. А. Материнская школа, или О заботливом воспитании юношества в первые шесть лет / Я. А. Коменский // Избр. пед. соч. в 2 т. / под ред. А. И. Пискунова. – М. : Педагогика, 1982. – Т. I.
7. Конвенція ООН про права дитини: [прийнята резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1989 р.]. – К. : б. в., 1991. – 47 с.
8. Концепція інноваційного розвитку загальноосвітніх навчальних закладів. <http://undp.org.ua/structure/research%20units/Відділ%20інновацій%20та%20стратегій%20розвитку%20освіти/>
9. Кремень В.Г. Про «Дитиноцентризм», або Чому освіта України потребує структурних змін / В. Кремень // Щоденна всеукраїнська газета «День». – № 210(3130). – 19 листопада, 2009. – С. 1–6.
10. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору / В.Г. Кремень. – К.: Педагогічна думка. – 2008. – 424 с.
11. Міністерство освіти і науки України. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи <http://mon.gov.ua/Новини%202016/12/05/konczepczija.pdf>
12. Указ Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/2002 Про Національну доктрину розвитку освіти <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
13. Указ Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013 Про Національну стратегію розвитку освіти України на період до 2021 року <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
14. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології: В 6 т. – Т. 4. / К. Д. Ушинський. – К.: Держ. учбово-педагогічне вид-во, 1954. – 517 с.

ДЕТОЦЕНТРИЗМ – СТЕРЖНЕВОЙ ВЕКТОР РАЗВИТИЯ ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ УКРАИНЫ НАЧАЛА XX ВЕКА

Н. В. Набок

Основным содержанием исследования является обоснование необходимости максимально приблизить обучение и воспитание каждого ребенка к его сущности, конкретным способностям, будущей жизненной траектории. Учитывая это, основная идея исследования заключается в том, что развитие общего среднего образования Украины происходит в направлении учета природных основ детского развития. Установлено, что в основе деятельности современной школы должен быть принцип детоцентризма – обеспечение процесса обучения и воспитания каждого ребенка на основе развития его природных способностей.

Ключевые слова: детоцентризм, развитие, общее среднее образование, личность, гуманизм, способности.

CHILD-CENTRISM – CORE VECTOR OF DEVELOPMENT OF GENERAL SECONDARY EDUCATION OF UKRAINE OF THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY

M. V. Nabok

The main content of the study is explanation of the need to bring maximally nearer the education and upbringing of each child to its essence, specific abilities and future life path. Taking this into account, the main idea of the research is in the following – the development of general secondary education of Ukraine takes place in the direction of taking into account the natural foundations of child development. It has been established that the principle of child-centrism should be the basis of the activity of the modern school - providing the process of education and upbringing of each child on the basis of the development of his natural abilities.

Key words: Child-centrism, development, general secondary education, personality, humanism, abilities.

Набок Микола Васильович – кандидат педагогічних наук, доцент, учений секретар Відділення вищої освіти Національної академії педагогічних наук України. (м. Київ, Україна). E-mail: nabok09236@ukr.net

Nabok Mykola Vasylovych – Candidate of Pedagogical Sciences (Ph.D. in Education), Associate Professor, Academic Secretary of the Department of Higher Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine). E-mail: nabok09236@ukr.net